

TUNÉZIA: LAIKUS DIKTATÚRA, SZABAD VÁLASZTÁSOK, ISZLÁM DEMOKRÁCIA*

Csizmadia Sándor

egyetemi tanár

Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi Kar és

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

sandor.csizmadia@gmail.com

Alkotmányozó nemzetgyűlési választások

2011-ben számos afrikai országban zajlanak választások, melyeket az ellenzéki erők eleve bojkottálnak¹, vagy – jogosan vagy jogtalanul – választási csalásról beszélve, különböző mértékben vitatják az elért eredményeket², vagy a politikai váltógazdálkodás demokratikus szabályai szerint tudomásul veszik a választások eredményeit³. Noha az ez évben még tervezett választásokhoz⁴ kapcsolódó események (pl. a Kongói Demokratikus Köztársaságban) akár napokig a nemzetközi média vezető hírei között szerepelhetnek, egyik választás sem – beleértve a már lezajlottakat is – tesz szert akkora jelentőségre, mint az arab tavasz változásaiból származó választások.

Ezek sorát az eredetileg július 24-re kitűzött, ténylegesen október 23-án (a külföldön élő tunéziaiak számára október 20-22. között) megtartott tunéziai alkotmányozó nemzetgyűlési választások nyitották meg. A rövid választási kampány október 1-jén kezdődött és három hétig tartott.

A függetlenség óta kiírt első szabad választás jelentős téttel bír mind Tunézia, mind a Maghreb-térség, s tágabb értelemben az arab-izlám világ számára. Mint minden ilyen típusú történelmi helyzetben új pártok és új személyek sokasága tűnik fel, ami nem könnyíti meg a szavazók tisztán látását (110 párt, 1500 választási lista és 11 ezer jelölt).

* A neveket a francia átírásnak megfelelően szerepeltetjük, kivéve az ismertebbeket, mivel azokat a magyar médiában az elmúlt időszakban a magyar átírás szerint szerepeltették (En-Nahda, Rasid és Mohamed Gannúsi, Habib Burgiba stb.)

Rövid kronológia

- 1956 március 20.**
Kikiáltják a francia protektorátus függetlenségét
- augusztus 13.**
Napvilágot lát a nők egyenjogúságát garantáló, az arab-iszlám világban példa nélküli törvény
- 1957 július 25.**
Eltörlik a monarchiát és kihirdetik a laikus köztársaságot, melynek első elnöke a muzulmán, de az iszlám vallás anakronisztikus hagyományai ellen fellépő Habib Burgiba lesz
- 1959 június 1.**
Elfogadják az alkotmányt, elnöki rendszert vezetnek be
- 1975 március 18.**
Alkotmánymódosítást hajtanak végre, mely szerint Habib Burgiba az ország örökös elnöke lesz
- 1977 május 7.**
Elsőként Afrikában engedélyezik az Emberjogi Liga működését
- 1987 augusztus 2.**
Az Iszlám Dzsihád szervezet merényleteket követ el monasztiri szállodákban
- október 2.**
Miniszterelnöknek nevezik ki Zine el-Abidine Ben Alit, aki november 7-én „orvosi puccsal” eltávolítja a hatalomból az idős, „szenilissé” vált Burgiba elnököt és átveszi az elnöki teendőket
- 1988 február 27.**
A Burgiba által alapított Desztúr Szocialista Párt Ben Ali kezdeményezésre Alkotmányos Demokratikus Tömörüléssé alakul át
- július 25.**
Alkotmánymódosítást hajtanak végre, amely megszünteti az „örökös elnöki” posztot, és legfeljebb három, ötéves ciklusra korlátozza a megszerezhető elnöki mandátumok számát
- november 7.**
A legfőbb politikai erők és a hatalom képviselői aláírják a Nemzeti Paktumot, az iszlamista erők kivételével
- 1989 január**
A Rasid Gannúsi (Rached Ghannouchi) vezette Iszlamista Irányultságú Mozgalom (MTI) Hezb Ennahda-vá alakul át (Az újjászületés pártja). A hatóságok nem engedélyezik a párt működését

június 27.

Általános amnesztiát hirdetnek: 5416, a függetlenség kikiáltásától 1987. november 7-ig, politikai és szakszervezeti tevékenységéért elítélt személy kapja vissza állampolgári és politikai jogait

1992**augusztus 28.**

Az országban elkövetett több merénylet után életfogytiglani börtönbüntetésre ítélik a Hezb En-Nahda 35 tagját, köztük a mozgalom vezetőjét, Rasid Gannúsít, aki Angliában kap politikai menedékjogot

1993**december 23.**

Módosítják a választójogi törvényt, ami lehetővé teszi, hogy ellenzéki képviselők is részt vegyenek a parlament munkájában

1995**július 17.**

Tunézia szabadkereskedelmi egyezményt köt az EU-val

1996**április 14.**

II. János Pál pápa Tunéziába látogat

2000**április 6.**

97 éves korában Monastirban elhunyt Habib Burgiba

2002**április 11.**

Az al-Kaida merényletet követ el a dzserbai zsinagóga ellen (21 halott)

május 26.

Egy alkotmányos referendum eltörli az elnöki madátumok számát korlátozó rendelkezést

2005**július 3.**

Alkotmányreformot hajtanak végre: létrehozzák a parlament Felsőházát

november 16-18.

Tuniszban tarják az Információs Társadalom világkonferenciáját

december 4.

Megalakul a „Jogok és szabadságjogok október 18-i Csoportja”, amely egybe fogja a különféle ellenzéki mozgalmakat, beleértve az iszlamista mozgalmat is

2006**január 4.**

Megalakul a Haladó Demokratikus Szövetség, amely elvet mindenfajta egyttműködést az iszlamista erővel

2007**január 12.**

Felszámolnak egy szalafista terrorista csoportot, amely több alkalommal fegyveres összetűzést provokált a rendőrséggel, 14 ember veszíti életét

2008

január-június

Tüntetések robban ki a gafsai bányavidéken a munkanélüliség és a nehéz életfeltételek miatt (1 halott)

2010

december 17. – 2011. január 14.

A „Jázminos Forradalom” terjedése. A szociális mozgalom a magas munkanélküliség és a nehéz megélhetési feltételek miatt robban ki az ország középső részén található városban, Sidi Buzidban, azt követően, hogy egy fiatal munkanélküli, engedély nélküli mozgóárus, Mohamed Buaizi, felgyújtotta önmagát. A tiltakozó mozgalom gyorsan átterjed más városokra is, majd január11-én eléri a fővárost, Tuniszt is. A rendfenntartó erők brutálisan lépnek fel (221 halott)

2011

január 14.

A 24 éves uralma alatt ötször (1989, 1994, 1999, 2004, 2009) elnöknek választott Zine el-Abidine Ben Ali elnök elhagyja az országot és Szaúd Arábiába menekül, miután Franciaország nem fogadja be. Mohamed Gannúsi miniszterelnök veszi át az elnöki hatalmat

január 15.

Az alkotmánytanács hivatalosan is megfosztja elnöki hatalmától Ben Alit és Fuad Mebazaa-t nevezik ki ideiglenes elnöknek

január 23.

Az ország középső részéről kiinduló «szabadság karaván» követeli a régi rezsim vezető – az átmenti kormányba kinevezett – alakjainak a lemondását

február 25-27.

Tüntetések Tuniszban, ahol követelik Mohamed Gannúsi miniszterelnök távozását, aki végül lemond. Az új miniszterelnök Béji Caïd Essebsi

június 20, július 4. és 28.

Távollétében 35, 15 és 16 év börtönre ítélik Ben Ali ex-elnököt a terhére felrőtt különféle bűntettek miatt (hazaárulás, közjavak eltulajdonítása, kábítószer-, fegyver- és régészeti leletek illegális tartása, korrupció, család stb.)

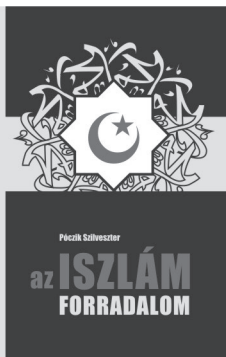
október 23.

Alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat tartanak.

Az iszlám, illetve arab társadalmak hősiességét nem lehet részvét nélkül szemlélni, de részrehajlás nélkül kell vizsgálni. A kötet első tanulmányában az iszlám társadalmakban megjelenő politikai radikalizmus nemzetközi politikai valamint belső társadalmi okainak felvázolására tettem kísérletet, miközben felmutattam a nagyhatalmi politikák felelősségét, illetve felelőtlenységét, valamint a globalizáció folyamatainak nem-szándékolt következményeit, beleértve a migrációs és interkulturális feszültségek pszichológiai hatásait is.

A második tanulmányban a mai radikális politikai iszlám eszmétörténetével foglalkozva egységes logikai rendbe igyekeztem szervezni annak előzményeit és mai tendenciáit.

A kötetben szereplő harmadik dolgozat az iszlám radikalizmus két kortársi gondolkodójával és első jelentős társadalmi szervezetének kibontakozásával foglalkozik, a negyedik munkes pedig arra vállalkozik, hogy a terrorizmus fázisát maguk mögött hagyó és az aszimmetrikus háború stádiumába átépíteni képes érett fegyveres harci szervezetek tevékenységének háttere előtt ezek eszmei alapozását valamint fejlődési trendjeit mutassa be.

publikon

„Isten a célunk, a Korán az alkotmányunk, a Proféta a vezérünk, a harc az utunk, és Istenért meghalni a mi leghöbbs vágyunk”

A Hamasz Kartája

A 217 tagú alkotmányozó nemzetgyűlésnek az lesz a feladata, hogy kidolgozza az ország harmadik alkotmányát (1860-ban született meg Tunéziában az arab-muzulmán világ első alkotmánya, 1959-ben a második), vagy formába öntse az új állam alkotmányos szabályait és eljárásait és intézményesítse a forradalom eredményeit. De mindenekelőtt új kormányt kell alakítania, majd a kormány működését ellenőriznie, törvényeket kell alkotnia. Az átlagosnál szélesebb körű hatalmi jogosítványokkal felruházott alkotmányozó képviselők választják meg a köztársasági elnököt, aki kinevezi a kormányfőt.

Az ország történetében második alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat a Legfőbb Független Választási Bizottság (ISIE) felügyelte Kamel Jendoubi vezetésével, aki korábban az emberi jogok euro-mediterrán hálózatának elnöke volt, s Ben Ali uralma alatt száműzetésben élt⁵. A bizottságot május 18-án hozták létre, az határozta meg a 33 választó körzetet, ebből 27-et az országban, 6-ot külföldön, ahol összesen 18 mandátumot lehetett szerezni, ebből 10 mandátumot két franciaországi körzetben. (Külföldön Franciaországban él a legnagyobb létszámú tunéziai közösség, mintegy 600 ezer fő).

A 2011. március 17. óta hatályos új választójogi törvény alapján a listás arányos választási rendszer mellett azért döntöttek, hogy bővítsék az alkotmányozó nemzetgyűlésben képviselt pártok és irányzatok számát.

A választások előtti közvéleménykutatási adatok a bukott rezsimben betiltott, iszlamista En-Nahda győzelmét mutatták, második helyre a cent-

rista – már a bukott rezsimben is legálisan működő – Haladó Demokrata Pártot sorolták. E két párttal együtt öt párt vagy pártszövetség (a baloldali Modern Demokratikus Pólus, Demokratikus Fórum és Köztársasági Kongresszus) tudott valamennyi körzetben listát állítani.

„Az En-Nahda tagadja, hogy vallási párt lenne és elutasítja az iszlámot, mint államvallást.”

A választás végeredménye

Kamel Jendoubi október 27-én jelentette be a szavazás hivatalos, a választási megfigyelők által átláthatónak és hitelesnek minősített végeredményét⁶. Ezek az eredmények azonnal megjelentek a világsajtóban, ám november 14-én a választási bizottság némi-
leg korrigálta a már közzétett végeredményt⁷. A korrigált adatok szerint a részvétel nem az előre jelzett 80%-os, hanem csupán 54,1%-os volt. Az első helyet a prognózisoknak megfelelően az „iszlamista” jelzöt elutasító, ám önmagát „iszlám gyökerűnek” tekintő párt, az En-Nahda szerezte meg, s ezzel (az arányos választási rendszerből adódóan a korábban bejelentett) 90 mandátum helyett 89 mandátumhoz jutott az alkotmányozó nemzetgyűlésben. A második helyre a Moncef Marzouki vezette nemzeti baloldali Köztársasági Kongresszus került (29 mandátum, a korábban közölt 30 helyett). Negyedik lett a Mustafa Ben Jaafar vezette, ugyancsak baloldali Ettakatol (A munka és a szabadságjogok demokratikus fóruma) 20 mandátummal (21 mandátum helyett). A választásokon nagy meglepetését okozva a harmadik helyre lépett elő a

Választási plakátok Tunéziában (2011). Forrás: ipsnews.net

Londonban élő milliárdos üzletember, a populista-demagóg iszlamista, Ben Ali elnök volt szövetségese, Hachemi Hamdi „Népi petíciója”, amely 26 képviselői helyhez jutott. A választási előjelzések szerint második helyre várt, Ahmed Néjib Chebbi elnökölte Haladó Demokrata Párt csupán 16 mandátumhoz jutott⁸.

Hachemi Hamdi október 28-án bejelentette, hogy visszavonja választási listáit, mivel a választási bizottság szabálytalan kampányfinanszírozás miatt hat választóközvetben megsemmisítette a „Népi petíció” eredményeit. Hamdit azzal vádolták, hogy szavazatokat vásárolt, megsértette a pártfinanszírozási törvényt, a kampányt külföldről (Angliából) irányította, ami törvénytelen.

Hamdi populista üzeneteit a választókhoz Angliából az „al-Mostakilla” nevű, műholdon sugárzott, Tunéziában viszonylag népszerű saját TV csatornáján keresztül juttatta el. Megszerzett mandátumainak érvénytelenítése erőszakhullámot váltott ki szülővárosában, Sidi Bouzidban, a jázminos forradalom bölcsőjében. Mintegy kétezer fiatal kövekkel dobálta a rendfenntartó erőket, megrongálta az En-Nahda irodáját és autógumikat égetett. Ezt követően Hamdi az egyik rádióknak nyilatkozva közölte, hogy a „Népi petíció” valamennyi képviselőjét kivonja az alkotmányozó nemzetgyűlésből. A választási bizottság korrigált adatai arra utalnak, hogy a „Népi petíció” visszakapta a hat érvénytelenített mandátumot és ugyan-

csak az arányos választási rendszernek köszönhetően egy plusz mandátumhoz is jutott.

A győztes párt

A választási eredményekből következően az En-Nahda az újjáépítendő ország legfőbb politikai ereje. A pártot 2011 márciusában legalizálták a „jázmínos forradalom” kirobbanása és első számú vezetője, Rasid Gannúsinak⁹ az országba való visszatérése (január 30.) után.

A győztes pártnak a „Tunézia újjászületését” célzó, 365 pontból álló programját 182 szakértő (egyetemi oktatók, üzletemberek stb.) dolgozta ki. Az En-Nahda meg akarja nyugtatni a közvéleményt: garantálja a szabadságjogokat, a köztársasági rendszert, a piacgazdaságot és a hatalmi ágak szétválasztását. (Nem akarja a betöltött poligámiát engedélyezni, a nők jogait korlátozni és kikényszeríteni a fejkendő viseletét. Női jelöltjei általában fejkendő nélkül kampányoltak). Az általa megvetett prezidenciális rezsim helyett az

egykamarás képviseleti rendszer bevezetésére törekszik, melyben a parlament választaná meg a neki felelős köztársasági elnököt. Az En-Nahda tagadja, hogy vallási párt lenne és elutasítja az iszlámot, mint államvallást (amely jellemzi Tunéziát és Marokkót is). Politikai modellje a török miniszterelnök, Recep Tayyip Erdoğan pártja, a közép-jobboldali AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi – Igazság és Fejlődés Pártja), amely 2002 óta van hatalmon. Az En-Nahda azt is tagadja, hogy a sariát, az iszlám törvényt akarná bevezetni, miközben a kisebbségi válások jogait is garantálja. A párt szóvivője világosan és határozotlan fogalmazott: „*Mi nem teokráciát, hanem egy szabad, demokratikus társadalmat akarunk. Nem egy iszlamista (islamiste), hanem egy iszlám gyökerű (islamique) párt vagyunk, amelynek irányát a Korán elvei határozzák meg*”¹⁰.

Mindazonáltal bírálói azt vetik az En-Nahda szemére, hogy kettős nyelven beszél¹¹: kifelé vagy a felszínen demokratikus, befelé, a saját tábora

Pártok	Profil	Mandátum
En-Nahda	iszlamista	89
Köztársasági Kongresszus	közép-bal	29
Népi petíció	iszlamista	26
Ettakaton	közép-bal	20
Haladó Demokrata Párt	centrista	16
Al Moubadara	centrista	5
Modern Demokratikus Pólus	közép-bal	5
Afek Tounes	liberális	4
PCOT	szélső-bal	3
Egyéb		40
Összesen		217

Forrás: *Le Figaro-Jeune Afrique*

felé integrista. Ha nincs is hivatalos adat tagjai létszámáról, az a tény, hogy az ország minden pontján jelen van, bizonyítja az erejét. Erőtlen kampányt folytatott: politikai ellenfeleinél intenzívebb és kiterjedtebb jelenlétet mutatott az országban éppúgy, mint külföldön, s főleg Franciaországban (sokak elképedésére az ott élő tunéziaiak 50%-a szavazott rájuk!). Ellenfelei szerint Katarból kap anyagi támogatást, amit azonban nem támasztottak alá bizonyítékokkal.

Rasid Gannúsi kijelentette: *„természetes, hogy a választásokat megnyerő párt vezeti a következő kormányt. A kormánynak a lehető leghamarább, egy hónapon belül fel kell állnia”*. „Egy nagy nemzeti szövetség mellett vagyunk, amely egy demokratikus kormány létrejöttéhez vezet”, s „mindenkivel hajlandók vagyunk tárgyalni, akik harcoltak Ben Ali ellen”¹².

Hamadi Jebali, az En-Nahda – 16 évet börtönben töltő – főtitkára így reagált pártja győzelmére: „Köszönöm istennek ezt a győzelmet, melynek dicsősége vezet bennünket. Köszönöm mártírjainknak, és fejet hajtok áldozatvállalásuk előtt. Köszöntöm versenytársainkat és mindazokat, akik nem ránk szavaztak”. Bejelentette, hogy pártja öt jelöli a miniszterelnöki posztra. A miniszterelnök-jelölt is biztosította a tunéziaikat, hogy nincs szó a nők státuszának megváltoztatásáról, sem a turizmus által elért eredmények megkérdőjelezéséről (a turizmus 2010-ben a GDP 7%-t tette ki, de jelentősen vissza esett Ben Ali rezsimjének bukásától kezdve).

Vajon ésszerű lenne, kérdezte Jebali, az alkohol, a női fürdőruha viselete és

egyéb dolgok tilalmával megbénítani egy olyan erős szektort, mint a turizmus? Az egyéni szabadságjogok garantáltak éppúgy a külföldiek, mint a tunéziaiak számára¹³. Jebalinak nem áll szándékában bármiféle üzleti tevékenység korlátozása, így a Tunéziában működő pénzügyi és bankrendszer lerombolása, az iszlám bankolásra való áttérés sem.

„Mindaz, amit Rasid Gannúsi az elveszített arab-izlám identitás kapcsán a választási eredmények kihirdetésének estéjén a francia nyelv ellen megfogalmazott, heves érzelmeket váltott ki Tunéziában és Franciaországban is, ahol számos médiában az En-Nahda győzelmét (egy kissé talán elsietve) úgy értékelték, mint az arab tavasz „brutális” végét vagy a Le Point főszerkesztője, Franz-Olivier Giesbert szerint, az „arab ős” bekövetkezését.”

A köztársasági elnök posztját illetően a 70 éves Rasid Gannúsi már korábban hangsúlyozta, hogy ő nem lesz jelölt, de az a véleménye, hogy az elnöknek olyan személynek kell lennie, aki „harcolt a diktatúra ellen”. Mindenesetre, az En-Nahda, valamint a két baloldali párt, a Köztársasági Kongresszus és az Ettakotol vezetői november 18-án elvi megállapodást kötöttek a hatalom megosztásáról, melynek nyomán négy nappal később az alkotmányozó nem-

zetgyűlés elnökévé választották Ben Jaafart, az Ettakatol elnökét. A megállapodás szerint a köztársasági elnöki posztot Moncef Marzouki fogja betölteni, a miniszterelnök pedig Hamadi Jebali lesz.

Arab-izlám identitás

Tunéziában a hivatalos nyelv az arab, de széles körben használják a francia nyelvet is az egykori francia protektorátus függetlenné válása óta. Rasid Gannúsi határozottan helyteleníti, hogy a tunéziaiak „francia-arabokká” váltak: „Nyelvi fertőzésből adódóan francia-arabokká váltunk... Mi arabok vagyunk, a nyelvünk az arab nyelv... Az, aki nem büszke a nyelvére, nem lehet büszke a hazájára sem.” – tette hozzá. „Támogatni fogjuk a nyelvek tanulását, anélkül, hogy elveszítenénk az identitásukat”¹⁴. Szakértők

bevonásával nemzeti párbeszédre van szükség, hogy döntés születessen az identitás-politikáról. Mivel az identitás kérdése nevelési kérdés is, pártja a nevelési tárca is szeretné vezetni. A politika és a vallás viszonyáról kijelentette: a mecsetek nem lehetnek a politikai pártok szószékei, semlegesnek kell lenniük. Ugyanakkor nem tiltható meg egy imámnak, hogy politikáról beszéljen, de nem foglalhat állást egyik vagy másik párt mellett.

Félelem, bizonytalanság és bizalmatlanság

Már a választási kampány idején sokan tették fel a kérdést Tunéziában és külföldön, s így Franciaországban: fennáll-e az iszlamista fordulat veszélye? A kérdésfeltevés nem volt alaptalan. Így például zavart, döbbenetet és felháboro-

Az En-Nahda vezető tisztségviselői a választásokat követő sajtótájékoztatón
Forrás: tunisia-live.net

dást okozott, hogy a választási kampány idején erőszakosan léptek fel az iszlám fundamentalisták (szalafisták). Október 7-én a Nessma magán-televízió csatornája sugározta az iráni ellenzéki rendező, Marjane Satrapi „Persepolis” című, francia-iráni filmjét, amelyben isten egy szakállas öregember képében jelenik meg (a film után és hozzá kapcsolódóan a laicitásról folyó beszélgetés volt műsoron). A szalafisták dühét istennek az iszlám vallási előírások által tiltott képi megjelenítése váltotta ki, s ezért istenkáromlással vádolták a tv csatornát. A „Persepolis” sugárzása után felhívások jelentek meg a Facebookon, hogy gyűjtsék fel a tv székházát és öljenek meg újságírókat. Egy héttel később mintegy háromszáz, késekkel, Molotov-koktélokkal, kardokkal felszerelkezett szélsőséges megtámadta, feldúlta és felgyújtotta a székházat. A helyszínre érkező rendfenntartó erők öt radikálist letartóztattak.

„Hozzá vagyunk szokva a fenyegetésekhez” – nyilatkozta a felgyújtott televízió elnöke, Nebil Karoui. *„Súlyos, hogy a fenyegetők ez alkalommal cselekvőleg léptek fel... Nem hagyjuk megfélemlíteni magunkat és továbbra is általunk fontosnak tartott filmeket sugárzunk. Nem azért buktattunk meg egy diktatúrát, hogy egy másik lépjen a helyére”*¹⁵.

Természetesen muzulmánok is elítélték az erőszakos akciót, miként az En-Nahda is, amely felszólította a híveit, hogy kerüljenek mindenfajta erőszakot, ám a film lejátszását provokációnak minősítette (rossz pillanatban adták a filmet, szerinte). Ali Larayedh, a párt végrehajtó bizottságának tagja kijelen-

tette: *„Elítéljük az erőszakot. Mindig arra szólítottunk fel, hogy eszméinket a demokratikus és tisztességes vita keretében védelmezzük. Számunkra teljesen idegenek az ilyen erőszakos cselekedetek”*¹⁶. (A Haladó Demokrata Párt ugyancsak elítélte a Nessma megtámadását, míg az Ettakotol a „szolidaritását” fejezte ki és hangsúlyozta a „véleményszabadság” jogát).

Bár a gazdaságpolitikájában liberális, az értékek tekintetében konzervatív En-Nahda szinte minden megnyilvánulásában a mérsékelt erő képét sugározza önmagáról és nyilvánosan elhatárolódik a szalafista vallási szélsőségektől is, sok tunéziai és a nyugat-európai közvélemény egy része élénken őrzi az emlékezetében, hogy Rasid Gannúsi fiatalabb korában nem reformer, hanem radikális iszlamista volt. Így például 1989-ben totális szembenállást hirdetett Ben Ali rendszerével szemben és nem zárta ki a hatalom megszerzését fegyverrel, sőt az első öböl-háború kitörésekor dzsihádra szólított fel¹⁷.

Sokaknak a Ganússival és a pártjával kapcsolatos véleményét fejezi ki a Haladó Demokrata Párt egyik női, Lafita nevű aktivistája, a „jázminos forradalom” tevékeny résztvevője, aki a francia Le Figarónak Karthagóból írt olvasói levelében az írta: *„Talán túlságosan bizalmatlan vagyok az En-Nahdával szemben, de ne felejtjük el, maguk is elismerték, hogy a kilencvenes években erőszakos cselekedeteket hajtottak végre. Valóban megváltoztak napjainkra? Hosszú ideig hozzá szoktattak bennünket a kettős nyelvhasználathoz, s ezért nem tudom, lehet-e demokratikus elkötelezettségükben bízni. Tunéziának*

Az En-Nahda hívei a párt győzelmét ünneplik Tuniszban. Forrás: MSNBC

sem identitásbeli, sem vallási problémája nincs. Nem egy iszlamista pártra van szükségünk, hanem fejlődésre politikai, társadalmi és gazdasági területen... De ami tény, az tény: az En-Nahda megnyerte a választásokat. Remélnük kell, hogy a vallás nem avatkozik be nagyon az életünkbe... Imádjuk a szabadságunkat és nem akarunk lemondani róla a „szakállasok” [szalafisták Cs.S.] javára... Kitettük Ben Ali szűrét, Gannúsi sem fog félelemben tartani bennünket: az utca mindig itt van és készen állunk visszatérni oda, ha szükséges. De most adjunk esélyt a megválasztott alkotmányozó nemzetgyűlésnek. Ez a demokrácia, tartsuk tiszteletben!”¹⁸.

Mindaz, amit Rasid Ganússi az elvesztett arab-izlám identitás kapcsán a választási eredmények kihirdetésének estéjén a francia nyelv ellen megfo-

galmazott, heves érzelmeket váltott ki Tunéziában és Franciaországban is, ahol számos médiában az En-Nahda győzelmét (egy kissé talán elsietve) úgy értékelték, mint az arab tavasz „brutális” végét vagy a Le Point főszerkesztője, Franz-Olivier Giesbert szerint, az „arab ősz” bekövetkezését¹⁹. A háborgás nem csitul, még akkor sem, ha a győztes párt cáfolja, hogy háborút indítana Molière nyelve ellen: „A francia nyelv nem zavar bennünket. Számos aktivistánk beszél tökéletesen. A problémát az arab nyelvvel való keveredése okozza. Ezért beszélt Ganússi sejk a szennyezésről.” – jelentette ki a párt egyik vezetője²⁰.

Akram Belkaïd tunéziai elemző szerint a francia nyelv tunéziai szerepének radikális bírálatával az En-Nahda Párizssal és a haladó demokratákkal akarja rendezni a számláit. Úgy véli, hogy Ganússi fellépése nem kizárólag

az arab nyelv tisztaságának a megőrzési szándékával magyarázható, hanem mindenekelőtt azzal, hogy az identitás kérdését a politikai vita centrumába helyezve, nyomást akar gyakorolni demokrata ellenfeleire. Így a francia nyelv vitatása lehetővé teszi, hogy ujjal mutogasson azokra, akiket azért bírálta, mert a választási kampány során franciául beszéltek. A *hizb frança* (Franciaország pártja) visszatérő érve volt az En-Nahda aktivistáinak (nahdhaouis)²¹.

„A francia nyelvet bírálva, az iszlámisták számos tunéziai értelmiségit vesznek célba, nevezetesen azokat, akik tanulmányaikat Franciaországban folytatták és akiknek könnyebbé válik a francia nyelv használata mind a magán életben, mind a szakmai környezetben” – mondja egy a cikkben idézett üzletember, aki ugyanakkor emlékeztet arra, hogy több kettős (francia-tunéziai) állampolgárságú miniszter jelenléte a Ben Ali utáni korszak első kormányában, mely ellen folyamatosan tüntettek és végül meg is bukott, lehetővé tette az iszlámistáknak a francia befolyás heves bírálatát²².

Másfelől Belkaïd azt állítja, hogy a francia nyelv szerepét támadva, Rasid Gannúsi, aki két évtizedet élt politikai menekültként Angliában és aki Tuniszban bejáratos az Egyesült Államok, Törökország és Katar nagykövetségére, a francia kormánynak küldött erős jelzést, amely az utolsó pillanatig támogatta Ben Ali személyét és rendszerét, miközben a rendőrség börtönbe zárta és kínozta az iszlámista aktivistákat. A francia kormány a választási eredmények bejelentése után, ellentétben több nyugati kormánnyal, valóban

tartózkodott attól, hogy gratuláljon az En-Nahda választási győzelméhez. Sőt Alain Juppé külügyminiszter – kormányának az emberi jogokkal kapcsolatos éberségéről tett – kijelentései nagyon irritálták az iszlámista aktivistákat (de számos olyan tunéziait is, aki a demokrata táborra szavazott)²³. „A protektorátusnak 1956 óta vége! Ha Franciaország annyi figyelmet fordít az emberi jogokra, miért hallgatott akkor, amikor Ben Ali rendőrsége maróan klóros vízfertőtlenítőt itatott velünk” – háborgott egy nahdhaoui²⁴.

Iszlám demokrácia

Úgy tűnik, hogy a győztes párt tiszteletben akarja tartani – egyéb jogok mellett – a véleményszabadság jogát és – mint láttuk – szövetséget ajánlott a laikus baloldali pártoknak, hogy együtt kormányozzák Tunéziát. Mint azt korábban ugyancsak említettem, követendő példája az AKP konzervatív és iszlám rendszere Törökországban, amely harmonizálja a vallási normalitást a szabadság- és polgári jogokkal.

Jean Daniel, a francia elemző újságíró doyenje a választások után közölt *Mindnyájan csalódtunk...* című írásában annak a meggyőződésének adott hangot, hogy az En-Nahda megváltozott, egyszerűen azért, mert a világ változott. Így tehát Tunéziában a valódi változás nem a forradalmárok lehetséges győzelmében, hanem az iszlámisták azon vágyában keresendő, hogy változásukat bizonyítsák. „A tunéziaiak emlékeztettek bennünket arra, hogy a zsarnok elleni, tetejében győztes lázadás, az identitás-hagyományok iránti ragaszkodásból is táplálkozhat. De arra is emlékez-

*tettek, hogy a demokrácia mindenfajta veszély hordozója, miként arra is, ha a nép szabadon választhat, tévedhet is. Eltávolodott a nyugati típusú demokrácia perspektívája, mely teljes függetlenséget eredményezne a vallástól. Meggyőződésünk, hogy a hagyományokhoz való misztikus ragaszkodás mindig felülkerekedik a szabadság romantikus győzelme felett. A megújult iszlámnak kell a kettő közötti szintézist megteremtenie*²⁵. Úgy tűnik, képesnek tartja magát és nagyon akarja. Az En-Nahda ki akar lépni abból a dualizmusból, aminek az egyik oldalát Bin Laden, a másik oldalát George Bush fémjelezte, mivel – szerinte – ők mindketten ugyanak a paradigmának engedelmességek: mi a többiek ellen!

Sajid Ferjani, az En-Nahda szóvivője szerint különbséget kell tenni a párt identitása és politikai programja között, miközben emlékeztet arra, hogy vezetői és aktivistái valójában pragmatikus fel fogásúak, semmilyen ideológiai iskolára nem hivatkoznak. Nem véletlen, hogy a párt vezetői nyugati országokba mentek száműzetésbe és nem Szaúd-Arábiába (ő maga is Angliában töltött két évtizedet, mint Ganússi. A sors iróniája, hogy a laikus diktátor, Ben Ali viszont a szaúdi monarchiába menekült). Ezért hathat figyelemreméltónak Ferjani következő gondolata: „Az iszlám és a demokrácia nemcsak összeegyeztethető, hanem együtt is jár. Egy új modellt szeretnénk a világ számára felmutatni.”²⁶ Ez azt is jelenti, hogy számukra a „szabadság egy és oszthatatlan”. Azaz a demokrácia szabadsága mindenki szabadsága, tehát a demokrácia nem lehet elvileg kirekesztő. Ám, ha a demokráciára

és a szabadságra nézve veszélyek jelentkeznek (biztonsági problémák merülnek fel), azt konkrétan meg kell vizsgálni és a szükséges döntést meg kell hozni.

Epilógus

Az alkotmányozó nemzetgyűlésnek egy év alatt kell kidolgoznia az új alkotmányt. Az azt követő nemzetgyűlési választások eredményei már világosabb képet adhatnak arról, hogy a tunéziai iszlám demokrácia valóban új modellként jelenik-e meg a tunéziai társadalom és a világ számára. Egy év múlva talán világosabb képet kaphatunk arról is, hogy milyen következményei lesznek az erősödő török-francia stratégiai vetélkedésnek és e vetélkedés polarizáló hatásának a tunéziai társadalomra nézve. Ám a vetélkedőknek egymás lépésein kívül arra is figyelniük kell, hogy november 10-én immár ötöd-ször ültek össze az Egyesült Államok és Kína magas rangú képviselői, hogy az *U.S-China sub-dialogue on Africa* program keretében kidolgozzák együttműködésük irányát és feltételeit az afrikai kontinensre vonatkozóan. Az ezúttal Pekingben tartott tanácskozáson Johnnie Carson, az amerikai külügy-minisztérium afrikai ügyekben illetékes államtitkárhelyettese elnökölt²⁷.

Jegyzetek

- 1 Dzsibutiban április 8-án tartottak az ellenzék részvétele nélkül elnökválasztást, melyen Ismail Omar Guelleh elnököt 80,63 %-os eredménnyel újraválasztották.
- 2 A *Közép-Afrikai Köztársaságban* a választók január 23-án járultak az urnák elé, hogy képviselőket és elnököt válasszanak; a tiltakozások hatására az újra választott

- François Bozizé elnök 66,08%-os eredményét 64,37%-ra módosították. *Beninben* március 13-án Yayi Boni elnököt választották újra 53,14%-os eredménnyel, a vesztes elnökjelölt hiába tiltakozott, a választások, beleértve a képviselői választásokat is, átláthatók és demokratikusak voltak. *Kamerunban* október 21-én 65,82%-os eredménnyel hatodszor választották újra Paul Biya-t, a második helyet John Fru Ndi(10,71%) szerezte meg. Az USA kameruni nagykövete közleményben tudatta, hogy a választások hemzsegték a szabálytalanságoktól. *Libériában* az elnökválasztás első fordulóját a távozó elnök, Ellen Johnson Sirleaf (43,9%) nyerte meg. A második helyre Winston Tubman (32,7%) került. Tubman súlyos választási csalásokról beszélt, s bejelentette, hogy pártja bojkottálja a második fordulót, s felszólította a libériaiakat, hogy hasonlóan járjanak el. Ennek ellenére a november 8-án megtartott második forduló nyertese, Afrika első női elnöke lett, aki ezzel második mandátumát kezdi meg.
- 3 Bár a *Nigeri Köztársaságban* a választásokat négyszer halasztották el, a január 31-én megtartott és Mahamadou Issoufou győzelmét (57,95%) hozó elnökválasztás rendben zajlott le. Csupán kisebb feszültségek kísérték a nigériai elnökválasztást (április 9.), melynek győztese a keresztény Jonathan Goodluck lett (58,89%). A *Zöld-foki szigeteken* augusztus 21-én megtartott elnökválasztást Jorge Carlos Fonseca nyerte meg (54,26 %).
 - 4 Elnökválasztás lesz *Gambiában* november 24-én, elnök és parlamenti választás a *Kongói Demokratikus Köztársaságban* november 28-án, parlamenti választás *Elefántcsontparton* december 11-én, parlamenti választás *Guineában* december 29-én.
 - 5 TUNISIE. Les élections mode d'emploi. Le Nouvel Observateur. 2011.10.17.
 - 6 90 islamistes dans l'Assemblée constituante tunisienne. 2011.10.28. <http://plus.lefigaro.fr/tag/elections/ennahda-constituante-resultats>
 - 7 Constituante tunisienne: 89 sièges pour Ennahda, selon les résultats définitifs. 2011.11.14. <http://www.jeuneafrique.com/constituante-tunisienne-89-sieges-pour-ennahda-selon-les-resultats-definitifs.html>
 - 8 Tunisie: Ennahda obtient 90 sièges sur 217 (41,47%) - chiffres officiels. 2011.10.27. <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJA20111027231747/elections-tunisie-islamistes-ben-alitunisie-ennahda-obtient-90-sieges-sur-217-41-47-chiffres-officiels.html>
 - 9 Az En-Nahda létezése az 1970-es éveke elejére nyúlik vissza. Kezdetben a Nasszert csodáló Rasid Gannúsi, a Muzulmán Testvérek tanításainak követője lett, s egyiptomi tartózkodása során találkozott a jogász Abdelfattah Muruval és Hmida Ennefferrel, aki maga is közel állt a Muzulmán Testvérek mozgalmához. Együtt hozzák létre az Iszlám Irányultságú Mozgalmat, amely 1989-ben vette fel az En-Nahda nevet. A vallási szélsőségeség elleni harc ürügyén Ben Ali betiltatta a pártot, keményen lépett fel a tagjaival és vezetőivel szemben. Rasid Gannúsi elhagyta az országot, Londonba telepedett le, ahol politikai menedékjogot kapott. 1992-ben távollétében életfogytiglani börtönrre ítélték. A nyugati országok, köztük Franciaország, mindezt szó nélkül hagyta, mivel Ben Alit az iszlamizmus elleni harc védőbástyájának tekintették.
 - 10 Tunisie: y-a-t-il la menace d'une dérive islamiste? 2011.10.21. Le Nouvel Observateur
 - 11 Ennahda, un parti soupçonné de tenir un double discours. 2011.10.24. <http://plus.lefigaro.fr/tag/ennahda>
 - 12 Pour Rached Ghannouchi, il est naturel qu'Ennahda dirige le gouvernement. Le Monde, 2011.10.26.
 - 13 90 islamistes dans l'Assemblée constituante tunisienne. 2010.10.28. <http://plus.lefigaro.fr/tag/elections/ennahda-constituante-resultats>
 - 14 Pourquoi Ennahda s'attaque à la langue de Molière 2011.11.3. <http://www.slate.fr/com/62411/ennahda-la-langue-de-moliere>
 - 15 Une chaîne tunisienne attaquée par des islamistes pour avoir diffusé Persepolis. Le monde, 2011.10.9.

- 16 Diffusion de „Persepolis”: les islamistes d’Ennahda condamnent les violences à Tunis. Le Point, 2011.10.15. http://www.lepoint.fr/monde/diffusion-de-persepolis-les-islamistes-d-ennahda-condamnent-les-violences-a-tunis-15-10-2011-1384943_24.php?
- 17 Az 1989. áprilisi törvényhozási választáson az En-Nahda hivatalosan 17%-os, ténylegesen 30% körüli eredményt ért el. Ezután Ben Ali elhatározta, hogy az iszlamista pártot kizárja a politikai mezőből. A szomszédos Algériában az 1990. júniusi helyhatósági választást az Iszlám Megmentési Front nyerte meg. A tunéziai elnök a domino-effektustól tartva börtönbe csukatta az En-Nahda számos vezetőjét. Az igazsághoz tartozik, hogy az iszlamista ellenzék kiiktatása után a laikus ellenzéket is keményen megregulázta.
- 18 «Je suis prête à retourner dans la rue s’il le faut». 2011.10.26. <http://www.plus.lefigaro.fr/note/je-suis-prete-a-retourner-dans-la-rue-sil-le-faut-20111026-582348>
- 19 Franz-Olivier Giesbert: L’automne arabe est arrivé Le Point, 2011.10.27. http://www.lepoint.fr/editions-du-point-franz-olivier-giesbert/l-automne-arabe-est-arrive-27-10-2011-1389813_70.php
- 20 Akram Belkaïd: Pourquoi Ennahda s’attaque à la langue de Molière 2011.11.3. <http://www.slate.fr/com/62411/ennahda-la-langue-de-moliere>
- 21 u.o.
- 22 u.o.
- 23 u.o.
- 24 u.o.
- 25 Jean Daniel : Nous nous sommes trompés... 2011.11.2. <http://www.tempsreel.nouvelobs.com/jean-daniel/20111102.OBS3670/tunisie-nous-nous-sommes-trompes.html>
- 26 Elections tunisiennes. „L’islam et la démocratie vont de pair”. Christophe Boltanski interjúja Sayid Ferjanival. Le Nouvel observateur. 2011.10.18. <http://tempsreel.nouvelobs.com/monde/20111018.OBS2707/elections-tunisiennes-l-islam-et-la-democratie-vont-de-pair.html>
- 27 États-Unis–Chine: vers un deal sino-américain sur l’Afrique? 2011.11.11. <http://www.jeuneafrique.com/etats-unis-chine-vers-un-deal-sio-africain-sur-l-afrique.html>

A biztonság ösvényein.

Az új generáció biztosítója.

Vadászati jogvédelem biztosítás*

- Segítünk érvényesíteni jogait és jogos követeléseit
- Kártérítési jogvédelem
- Büntető és szabálysértési jogvédelem
- Közigazgatási jogvédelem
- 24 órás jogi tanácsadás

Az első 1000 szerződő vadász-elsősegély felszerelést kap ajándékba!*

www.uniqa.hu

UNIQA

*A tájékoztatás nem teljes körű, bővebb információ honlapunkon (www.uniqa.hu) található, vagy érdeklődjön kirendeltségeinkben. Az elsősegély felszerelés tartalmaz st. gyorskötőző pólót, st. vágott mull lap, szálló sebkapasz, fertőtlenítő folyadék, kullancsirtó szelvény csipesz.

Superbránds

MEMBER OF

Az UNIQA Biztosító Zrt. a Magyar Olimpiai Bizottság Hivatalos Támogatója

Kilimandsáró. Fotó: Kalmár Lajos